

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказ ХНМУ
від 03.02.2020 № 18

ПОЛОЖЕННЯ

**про підготовку та захист кваліфікаційних (бакалаврських) робіт
студентів, які здобувають ступінь вищої освіти «бакалавр»
у Харківському національному медичному університеті**

03.02.2020

Харків

№ 02/2020

Положення про підготовку та захист кваліфікаційних(бакалаврських) робіт студентів, які здобувають ступінь вищої освіти «бакалавр» у Харківському національному медичному університеті (далі - положення) розроблено на підставі чинних норм Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», та Галузевих стандартів вищої освіти, відповідно до вимог чинного законодавства України та Статуту Харківського національного медичного університету (далі – Університет) є документом, що регламентує порядок організації написання та захисту кваліфікаційних (бакалаврських) робіт студентами університету.

Дія цього Положення поширюється на студентів університету, які здобувають вищу освіту за ступенем «бакалавр» (далі - бакалавр).

1. Загальні положення

1.1 Бакалавр - це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується Університетом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС. Для здобуття освітнього ступеня бакалавра на основі освітнього ступеня молодшого бакалавра або на основі фахової передвищої освіти університет має право визнати та перезарахувати кредити ЄКТС, максимальний обсяг яких визначається стандартом вищої освіти.

Особа має право здобувати ступінь бакалавра за умови наявності в неї повної загальної середньої освіти.

1.2 Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти відповідає сьомому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю.

1.3 Останній етап підготовки бакалавра - атестація.

Атестація - встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти

Захист кваліфікаційної (бакалаврської) роботи є компонентом атестації, що визначено у відповідній освітній програмі та навчальному плані.

Освітньо-професійна програма - система освітніх компонентів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр».

Навчальний план – документ університету, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін та проходження практик, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю.

Академічна доброчесність - сукупність етичних принципів та визначених Законами України "Про освіту", "Про вищу освіту" та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота студента - це форма самостійного творчого пошуку, поглибленого вивчення відповідної складної спеціалізованої задачі або практичної проблеми, що виконується ним на завершальному етапі навчання. Кваліфікаційна (бакалаврська) робота потребує глибокого вивчення нормативно-правових актів, навчальної та спеціальної літератури, матеріалів практики. Її виконання є необхідною складовою освітньої програми.

Необхідним елементом самостійності та науковості кваліфікаційної (бакалаврської) роботи є аналіз чинного законодавства України та зарубіжних країн із застосуванням порівняльно-правового, історичного, логічного та інших теорій і методів дослідження з формулюванням студентом власних висновків, оцінок стосовно тих проблем та задач, які стали предметом дослідження.

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота студентів повинна відповідати нормам академічної доброчесності та не повинна містити академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації.

Академічний плагіат – це «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства».

Фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в дослідженнях або в вирішенні проблем.

Фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються досліджень чи вирішення проблем.

1.4 Написання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи – один з основних етапів підготовки висококваліфікованого фахівця, ефективна форма перевірки знань студента, його творчої та практичної підготовленості до розв'язання проблемних професійних завдань інноваційного характеру в певній галузі національного господарства, важлива форма розвитку творчого мислення й розширення знань майбутніх фахівців. Написання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи є завершальним етапом навчання студентів, головною метою якої є оволодіння методологією творчого вирішення сучасних, науково-технічних і виробничих задач прикладного характеру на основі отриманих знань, умінь та інших компетентностей відповідно до вимог стандартів вищої освіти, набуття досвіду аналізу отриманих результатів навчання.

1.5 Визначальними ознаками кваліфікаційної (бакалаврської) роботи має бути новизна, самостійність, дослідницький характер, актуальність.

1.6 До початку виконання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи студент повинен ознайомитися з цим Положенням й керуватися його вимогами.

1.7 При необхідності бакалаврам можуть надаватися вільні дні для підготовки кваліфікаційних (бакалаврських) робіт і консультацій.

1.8 До початку захисту кваліфікаційна (бакалаврська) робота проходить перевірку на дотримання вимог академічної доброчесності. Кваліфікаційні (бакалаврські) роботи, які не відповідають вимогам академічної доброчесності не допускаються до захисту.

1.9 Захист кваліфікаційної (бакалаврської) роботи відбувається публічно на засіданні Екзаменаційної комісії відповідно до графіка проведення атестації.

2 Мета кваліфікаційної (бакалаврської) роботи.

2.1 Метою кваліфікаційної (бакалаврської) роботи є:

- перевірка рівня професійної підготовленості студента за освітнім ступенем «бакалавр»;
- систематизація й поглиблення теоретичних і практичних знань, формування навичок використання цих знань при вирішенні конкретних професійних завдань;
- розвиток навичок самостійної дослідної роботи й оволодіння методикою теоретичних, експериментальних і практичних досліджень;
- дослідження сучасних проблем у відповідній галузі;
- набуття досвіду пошуку фахової інформації з різних джерел (Інтернет, спеціальна література тощо);
- набуття досвіду аналізу результатів досліджень, що були отримані, формулювання висновків і положень, їх практичної значущості і можливої сфери застосування;
- набуття навичок написання й оформлення кваліфікаційної роботи та отримання досвіду її публічного захисту.

2.2 У результаті виконання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи студенти повинні вміти:

- проводити бібліографічно-пошукову роботу з використанням сучасних інформаційних технологій;
- формулювати мету дослідження;
- формувати план, методики та обґрунтування проведення дослідження;
- обирати необхідні методи дослідження;
- оформляти підсумки виконаної роботи у вигляді звітів, рефератів, статей, доповідей, які оформлені згідно з установленими вимогами із залученням сучасних засобів редагування й друку.

3. Тематика та керівництво виконанням кваліфікаційною (бакалаврською) роботою

3.1 Назва кваліфікаційної (бакалаврської) роботи повинна бути, по можливості, стислою, відповідати суті поставленого завдання, указувати на проблему, що вирішується.

3.2 Тематика кваліфікаційних (бакалаврських) робіт розробляється професорсько-викладацьким складом кафедри, відповідальної за підготовку бакалаврів, відповідно до змісту і завдань освітньої програми, вона повинна бути актуальною і пов'язаною з вирішенням теоретичних і практичних фахових завдань. Теми кваліфікаційних (бакалаврських) робіт оновлюються щороку.

Студентам надається право вільного вибору теми роботи із запропонованого кафедрою переліку.

Студенти також можуть обґрунтовано пропонувати свої теми. У таких випадках перевага надається темам, які безпосередньо розв'язують спеціалізовані задачі або практичні проблеми, пов'язані з місцем майбутньої професійної діяльності випускника.

Теми кваліфікаційних (бакалаврських) робіт та керівництво їх виконанням обговорюються на засіданні кафедри і затверджуються рішенням Вченої ради факультету не пізніше ніж за 6 місяців до захисту. У необхідних випадках існує можливість зміни та корекції теми дослідження, плану роботи, заміни керівника. Ці питання вирішуються на засіданнях кафедри, відповідальної за підготовку бакалаврів, не пізніше ніж за 4 місяці до терміну подання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи до захисту та затверджуються рішенням Вченої ради факультету.

3.3 Зміст навчальних дисциплін індивідуального плану та всіх видів практик студента має бути спрямований на виконання завдань кваліфікаційної (бакалаврської) роботи.

3.4 Керівництво виконанням кваліфікаційних (бакалаврських) робіт здійснюють провідні викладачі кафедр, які мають науковий ступінь кандидата або доктора наук та успішно ведуть науково-дослідну роботу.

При призначенні керівника враховують принцип наступності керівництва студентською дослідницькою роботою на попередніх курсах навчання, а також з урахуванням інтересів студента.

Список керівників і перелік рекомендованих тем кваліфікаційних (бакалаврських) робіт на наступний навчальний рік має бути затверджений рішенням кафедри до 15 травня поточного року.

3.5 Керівник видає студенту завдання (Додаток 1), контролює виконання роботи та затвердженого ним індивідуального плану.

3.6 Основні обов'язки керівника кваліфікаційної (бакалаврської) роботи:

- допомога студентові у виборі теми роботи;
- участь у складанні індивідуального плану й систематична перевірка його виконання студентом;
- надання систематичних консультацій з питань порядку, послідовності виконання роботи, визначення змісту та обсягу відповідних частин роботи;
- надання допомоги студентові у визначенні переліку питань і практичних матеріалів, які належить вивчити й зібрати під час практики;
- допомога в доборі наукових джерел, інших матеріалів, які доцільно використовувати при виконанні роботи;
- надання консультацій за змістом роботи;

- перевірка виконання студентом проміжних етапів і всієї роботи й надання допомоги в її редагуванні;
- вирішення питання про допуск роботи до попереднього захисту на кафедрі;
- перевірка роботи на відповідність вимогам академічної доброчесності;
- складання відгуку про роботу з її ґрунтовною характеристикою відповідно до критеріїв оцінювання.

3.7 Обов'язки студента, якій здобуває ступінь освіти «Бакалавр» та формою атестації у якого є написання та захист кваліфікаційної (бакалаврської) роботи:

- обрати тему роботи;
- скласти індивідуальний план щодо її виконання;
- визначити перелік питань і практичних матеріалів, які належить вивчити й зібрати під час практик;
- дібрати наукові джерела та інші матеріали, які доцільно використати при виконанні роботи;
- підготувати роботу відповідно до індивідуального графіку та згідно з цим Положенням;
- нести відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності;
- публічно захистити роботу на засіданні ЕК, продемонструвавши рівень своєї кваліфікації, уміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні дослідницькі завдання.

3.8 Студент та його керівник на засіданнях кафедр звітують про хід виконання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи (результати розгляду поточних результатів роботи фіксуються в протоколі засідання кафедри).

3.9 На здійснення керівництва кваліфікаційною (бакалаврською) роботою одному керівникові відводяться години відповідно до норм навантаження на поточний навчальний рік та обсягу кредитів, необхідних студенту для її виконання.

3.10 Кількість студентів бакалаврів, закріплених за одним керівником, не повинна перевищувати 8 осіб на навчальний рік.

4 Написання та захист кваліфікаційної (бакалаврської) роботи

4.1 Вимоги до змісту кваліфікаційної (бакалаврської) роботи

4.1.1 При написанні кваліфікаційної (бакалаврської) роботи студент повинен продемонструвати можливість самостійного творчого пошуку, поглибленого вивчення відповідної складної спеціалізованої задачі або практичної проблеми, глибокого вивчення нормативно-правових актів, навчальної та спеціальної літератури, матеріалів практики, формулювання власних висновків, оцінок стосовно тих проблем та задач, які стали предметом дослідження.

4.1.2 Зміст кваліфікаційної (бакалаврської) роботи передбачає:

- формулювання мети й завдань проблеми, дослідження;
- аналіз стану вирішення проблеми за матеріалами вітчизняних і зарубіжних публікацій, обґрунтування мети дослідження;
- вибір методів досліджень, вирішення проблеми, які застосовуються під час розв'язання завдання, розробку власного плану;
- аналіз і узагальнення фактичного матеріалу, який використовується в процесі дослідження;
- отримання власних результатів, що мають теоретичне, прикладне, методичне, соціальне значення;
- узагальнення результатів досліджень з наведенням висновків і рекомендацій.

4.1.3 Кваліфікаційна (бакалаврська) робота повинна бути результатом завершеної творчої розробки й свідчити про те, що автор володіє сучасними методами досліджень і спроможний самостійно вирішувати професійні завдання, які мають теоретичне й практичне значення. Кваліфікаційна (бакалаврська) робота повинна бути виконана грамотно, без помилок і некоректних скорочень. У ній повинні бути чіткі, зрозумілі для сприйняття формулювання вихідних положень, припущень, отриманих результатів, тверджень тощо.

4.2 Структура кваліфікаційної (бакалаврської) роботи

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота повинна містити:

- титульний аркуш (додаток 2);
- зміст (додаток 3);
- перелік умовних скорочень (за необхідністю);
- вступ;
- основну частину, яка складається з розділів, кожний з яких завершується стислими висновками;
- загальні висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідністю).

У **змісті** (розміщується за титульним аркушем кваліфікаційної (бакалаврської) роботи) містяться назви й номери початкових сторінок усіх структурних компонентів роботи: вступу, розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовок), висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків, інших структурних частин.

Якщо в роботі вживається специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то їх перелік може бути подано у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом.

Вступ розкриває сутність і стан спеціалізованої задачі або практичної проблеми та її значущість, підстави й вихідні дані для розробки теми. У вступі обґрунтовують актуальність і доцільність роботи для відповідної галузі; визначають об'єкт і предмет дослідження, мету. Відповідно до поставленої мети формулюються завдання дослідження.

У розділах основної частини подають:

• огляд літератури за темою і вибір напрямів досліджень. Стисло, критично висвітлюючи роботу попередників, автор повинен порушити ті питання, що залишились невирішеними й визначити своє місце в розв'язанні спеціалізованої задачі або практичної проблеми;

- аналіз сучасного стану проблеми
- виклад загальної методики й основних методів досліджень;
- відомості про проведені теоретичні дослідження;
- аналіз та узагальнення результатів власних досліджень автора.

У кінці кожного розділу подається стислий висновок.

У **висновках** підводяться підсумки проведеної роботи. Необхідно наголосити на якісних і кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів, викласти рекомендації щодо їхнього подальшого використання, аналіз проходження перевірки на академічну доброчесність.

Список використаних джерел. У списку використаних джерел уміщено наукові публікації різного рівня, архівні джерела, які використано автором для обґрунтування позицій своєї роботи. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи.

До **додатків** доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття роботи. Додатки містять таблиці, рисунки, графіки, анкети, тести, програми спостережень, методичні розробки тощо. Додатки розміщують у порядку появи посилань у тексті.

4.3 Правила оформлення кваліфікаційної (бакалаврської) роботи

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота виконується державною мовою, для іноземних студентів допускається використання англійської мови.

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота повинна бути виконана друкованим способом на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм).

Текст кваліфікаційної (бакалаврської) роботи необхідно друкувати з міжрядковим інтервалом 1,5, поля: угорі, внизу – 20мм, з лівого боку – 30мм, з правого боку – 10мм; абзац – 12,5мм; шрифт – Times New Roman 14 друкованих пунктів. Друк повинен бути чітким, чорного кольору.

Обсяг основного тексту кваліфікаційної (бакалаврської) роботи повинен становити 50 – 60 сторінок (без урахування списку використаних джерел і додатків).

Заголовки структурних частин кваліфікаційної (бакалаврської) роботи друкують великими літерами по центру, наприклад:

ЗМІСТ

Заголовки підрозділів (параграфів) друкують з абзацу звичайним шрифтом. Крапку в кінці заголовків не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапками.

Кожну структурну частину кваліфікаційної (бакалаврської) роботи слід починати з нової сторінки.

Нумерацію сторінок, розділів, рисунків, таблиць, формул здійснюють арабськими цифрами без знака «№» посередині верхнього поля аркуша.

Першою сторінкою кваліфікаційної (бакалаврської) роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять.

Номер розділу ставиться після слова «РОЗДІЛ» (крапка не ставиться). Заголовок розділу друкується з нового рядка:

РОЗДІЛ 1

НАЗВА РОЗДІЛУ

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу й порядкового номера параграфа, між якими ставиться крапка.

Якщо в тексті роботи використано ілюстрації (рисунки, графіки, схеми) й таблиці, то їх подають безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше. Якщо ілюстрація чи таблиця мають формат більший за А4, то її можна розмістити в додатках.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу (за винятком ілюстрацій, поданих у додатках). Номер ілюстрації складається з номера розділу й порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Номер ілюстрації, її назва й пояснювальний підпис розміщується безпосередньо під ілюстрацією.

Таблиці нумеруються послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщується напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу й порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка.

Якщо таблиця переноситься на наступну сторінку, то над таблицею пишеться «Продовження таблиці» й указується її номер. Назви граф у таблиці пишуться з великої літери, підзаголовки – з маленької, якщо вони складають одне речення із заголовком. Якщо вони самостійні, то пишуться з великої літери. Висота рядків повинна бути не менше 8 мм.

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого твору слід наводити цитати. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором. Кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело. Посилання в тексті кваліфікаційної (бакалаврської) роботи на джерела слід зазначати у квадратних дужках порядковим номером цього джерела за бібліографічним списком і відповідною сторінкою, наприклад: [5, 15]. Посилання на джерела без прямого цитування вказуються в квадратних дужках, наприклад [14], а якщо посилання відбувається на кілька джерел, то вони подаються у квадратних дужках через крапку з комою [1; 3; 8].

4.4 Вимоги до оформлення списку використаних джерел.

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Список джерел слід розміщувати в алфавітному порядку прізвищ авторів (якщо авторів декілька, то прізвищем першого). Роботи одного автора (авторів) розміщуються відповідно до алфавіту назв праць. Якщо одна й та сама робота перевидана неодноразово, то слід посилатися на її останнє видання.

У списку джерел зазначаються всі публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, на які є посилання в роботі.

Усі джерела подаються тією мовою, якою вони видані. Література іноземними мовами наводиться в кінці списку використаної літератури. Відомості про джерела, які включено до списку, подаються згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць (додаток 4).

Додатки. Наприкінці кваліфікаційної (бакалаврської) роботи розміщують додатки в порядку появи посилань у тексті. У правому верхньому куті малими літерами (перша – велика) подається слово «Додаток» із зазначенням його номера, але без знака «№». Якщо до кваліфікаційної (бакалаврської) роботи включено лише один додаток, то слово «Додаток» подається без номера. Заголовок додатка подається відповідно до правил оформлення структурних частин роботи. Наприклад:

Додаток 3

ЗАГОЛОВОК

4.5 Процедура підготовки до захисту кваліфікаційної (бакалаврської)

Студент здійснює підготовку й написання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи під керівництвом призначеного керівника й зобов'язаний подавати йому роботу для перевірки частинами в установлені терміни відповідно до індивідуального плану написання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи. Недотримання студентом узгодженого календарного графіка написання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи з неповажних причин (несвоєчасне завершення розділів та роботи загалом) розглядається як невиконання ним навчального плану, що може бути підставою для відрахування його з університету за невиконання навчального плану.

Керівник кваліфікаційної (бакалаврської) роботи перевіряє виконану частину роботи й надає відповідні рекомендації.

Обов'язковим є публічний розгляд поточних результатів кваліфікаційної (бакалаврської) роботи на засіданнях кафедри.

Після усунення всіх зауважень керівника студент завершує оформлення роботи й подає її керівникові для підсумкової перевірки на предмет відповідності встановленим вимогам.

За умови належного виконання роботи керівник допускає її до попереднього захисту.

Наступним етапом є попередній захист кваліфікаційної (бакалаврської) роботи в спеціально створеній комісії профільної кафедри. Попередній захист проводиться не пізніше ніж за 4 тижні до захисту кваліфікаційної (бакалаврської) роботи. Термін попереднього захисту кваліфікаційної (бакалаврської) роботи доводиться до відома студентів не пізніше ніж за два місяці.

Студент подає комісії на попередній захист роботу в завершеному, але не прошитому вигляді. У разі виявлення несуттєвих недоліків йому може бути надано певний термін для їх усунення. У разі невідповідності роботи встановленим вимогам (в тому числі академічної доброчесності), наявності суттєвих недоліків, комісія надає на кафедру висновок про недопущення її до захисту.

Після попереднього захисту, у разі повної відповідності її встановленим вимогам, кваліфікаційна (бакалаврська) робота зшивається у тверду обкладинку.

На титульній сторінці кваліфікаційної (бакалаврської) роботи ставиться підпис випускника (автора роботи), керівника й завідувача профільної кафедри. Після останньої сторінки роботи підшиваються пусті файли для розміщення відгуку керівника й рецензії.

Не пізніше, ніж за 2 тижні до захисту виконану кваліфікаційну (бакалаврську) роботу подають керівникові який в триденний термін складає відгук.

У відгуку керівник відзначає ступінь самостійності у виконанні роботи, відповідність вимогам академічної доброчесності, здобутки й недоліки, наявність елементів дослідження й узагальнення передового досвіду, обґрунтованість і цінність висновків, робить висновок про можливість рекомендації роботи до захисту.

Допущена до захисту кваліфікаційна (бакалаврська) робота підлягає рецензуванню і надається рецензенту не пізніше, ніж за 2 тижні до захисту. Склад рецензентів затверджується Вченою радою факультету за поданням завідувача кафедри. Рецензентами можуть бути викладачі закладів вищої освіти, співробітники науково-дослідних установ або підприємств, які спеціалізуються на вирішенні проблем, споріднених з темою роботи. Рецензент у п'ятиденний термін ознайомлюється з роботою й дає на неї письмову рецензію. Рецензія повинна відображати позитивні досягнення кваліфікаційної (бакалаврської) роботи та її недоліки, містити ґрунтовний аналіз змісту роботи, висновок щодо можливості її захисту та рекомендацію щодо диференційованої оцінки її якості. Негативна рецензія не є підставою для відхилення роботи від її захисту.

Не допускається внесення змін до кваліфікаційної (бакалаврської) роботи після надання рецензії та складання відгуку.

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота разом з відгуком керівника та рецензією передається на кафедру за 10 днів до початку атестації.

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота до захисту не допускається, якщо вона:

- не пройшла попередній захист на профільній кафедрі, про що свідчить протокол засідання кафедри;
- представлена керівникові на перевірку з порушенням термінів, установлених індивідуальним планом випускника щодо виконання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи;
- виконана на тему, що вчасно не була затверджена або не вчасно скоригована;
- не має відгуку керівника або рецензії.

4.6 Процедура захисту

4.6.1 Для проведення атестації (захисту кваліфікаційних (бакалаврських) робіт) наказом ректора університету створюється екзаменаційна комісія (ЕК). До ЕК включаються найбільш досвідчені науково-педагогічні працівники та представники роботодавців (за згодою). Комісія проводить свої засідання відкрито та згідно з графіком роботи, затвердженим ректором університету.

4.6.2 Екзаменаційній комісії не пізніше одного дня до захисту кваліфікаційних (бакалаврських) робіт подаються:

деканатом факультету (інституту):

- наказ про допуск до атестації (захисту кваліфікаційних (бакалаврських) робіт) зі спеціальності;
- подання Голові екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної (бакалаврської) роботи (Додаток 5);

кафедрою:

- повний текст кваліфікаційної (бакалаврської) роботи на паперовому (зшитий у тверду обкладинку) та електронному носіях;
- ілюстративний матеріал до кваліфікаційної (бакалаврської) роботи (якщо його передбачено специфікою освітньої програми);
- матеріали, що характеризують наукову (творчу) і практичну цінність виконаної роботи: друквані статті, методичні розробки (якщо вони є);
- відгук керівника (додаток 6);
- рецензія (додаток 7).

4.6.3 Студент, представляючи свою роботу на захисті, повинен у стислому вигляді:

- обґрунтувати актуальність теми та охарактеризувати структуру роботи;
- визначити задачу, проблему або предмет дослідження;
- висвітлити постановку проблеми за темою дослідження;
- стисло викласти найбільш важливі положення та основний зміст роботи;
- описати методiku й результати дослідження;
- представити результати апробації роботи;
- окреслити можливості практичного або іншого використання результатів роботи.

На виступ студента перед ЕК відводиться до 15 хвилин. Текст виступу студента на захисті кваліфікаційної (бакалаврської) роботи погоджується з керівником.

Виступ та відповіді на запитання, зауваження й побажання, указані в рецензії на роботу загалом, повинні показати високий рівень теоретичної підготовки студента, його всебічну ерудицію та вміння доступно викласти основні результати проведеного дослідження. Завершуючи виступ, студент має вказати, які його пропозиції вже впроваджено або заплановано до впровадження; де ще доцільно, на його думку, застосувати результати дослідження та яка їхня практична цінність.

4.6.4 Голова та члени екзаменаційної комісії, а також інші особи, присутні на захисті, можуть звертатися до студента із запитаннями, на які він зобов'язаний дати змістовні відповіді.

Після відповіді на всі питання оголошується зміст рецензії або надається слово для виступу рецензенту (якщо він присутній на захисті).

Після цього слово може бути надано керівникові для характеристики кваліфікаційної (бакалаврської) роботи (відзначити її позитивні й негативні сторони) та ставлення студента до своїх обов'язків.

Захист однієї кваліфікаційної (бакалаврської) роботи триває не більше 30 хвилин.

4.6.5 За результатами захисту кваліфікаційної (бакалаврської) роботи ЕК на своєму закритому засіданні ухвалює рішення щодо оцінки кожної кваліфікаційної (бакалаврської) роботи індивідуально та про присвоєння студенту кваліфікації та видачу йому диплома державного зразка відповідної категорії.

У разі недосягнення згоди між членами ЕК щодо оцінки кваліфікаційної (бакалаврської) роботи, голос голови комісії є вирішальним.

Повторний захист кваліфікаційної (бакалаврської) роботи з метою підвищення оцінки не дозволяється.

Рішення ЕК оголошується прилюдно в день захисту кваліфікаційних (бакалаврських) робіт. Воно є остаточним і оскарженню не підлягає. Оцінка, визначена комісією, відображається в протоколі ЕК та екзаменаційних листах.

Студент, який отримав на захисті кваліфікаційної (бакалаврської) роботи незадовільну оцінку, відраховується з університету, як такий, що не пройшов атестацію, йому видається академічна довідка державного зразка. Він має право бути повторно допущеним до захисту кваліфікаційної (бакалаврської) роботи одноразово протягом наступних трьох років у період роботи ЕК.

У разі виставлення незадовільної оцінки ЕК встановлює, чи може студент подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він повинен опрацювати нову тему, визначену профільною кафедрою.

Якщо студент не з'явився з неповажної причини на засідання ЕК для захисту кваліфікаційної (бакалаврської) роботи, то в протоколі комісії відзначається, що він є не атестованим у зв'язку з неявкою на засідання ЕК. Такому студенту кваліфікація не присвоюється та диплом не видається.

Студент відраховується з університету, як такий, що не пройшов атестацію, йому видається академічна довідка державного зразка. Він має право бути повторно допущеним до захисту кваліфікаційної (бакалаврської) роботи одноразово протягом наступних трьох років у період роботи ЕК.

4.6.6 При встановленні академічної недоброчесності повторний захист кваліфікаційної (бакалаврської) роботи не дозволяється. Студент має право бути повторно допущеним до захисту тільки після опрацювання нової теми, визначеної профільною кафедрою.

4.6.7 Під час захисту кваліфікаційних (бакалаврських) робіт ведеться протокол засідання ЕК, у якому відображаються всі питання до студента. Окремо зазначається думка членів ЕК про практичну цінність і рекомендації щодо використання пропозицій автора.

До протоколу вносяться також відомості про категорію документу про освіту державного зразка, що видається випускникові університету та присвоєну йому кваліфікацію.

Протоколи підписуються головою та членами ЕК, які брали участь у засіданні, та подаються до навчально-методичного відділу Університету.

4.6.8 Кваліфікаційні (бакалаврські) роботи після захисту передаються на профільну кафедру, яка підготувала випускника, де вони реєструються в спеціальних журналах і зберігаються відповідно до нормативних термінів збереження. Відповідальність за їх збереження покладається на відповідальних за діловодство осіб кафедри.

4.6.9 По завершенні роботи ЕК її голова складає звіт, у якому відображає якісні та кількісні показники захисту, пропозиції щодо вдосконалення вирішення задач, практичних проблем, досліджень.

4.7 Оцінювання кваліфікаційної (бакалаврської) роботи

При оцінюванні кваліфікаційної (бакалаврської) роботи ЕК бере до уваги такі чинники:

- актуальність обраної теми;
- чіткість формулювання об'єкта, предмета, завдань дослідження;
- логічність структури та її відповідність темі роботи;
- вміння вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- системність і глибина теоретичного аналізу проблеми;
- наявність огляду наукових джерел з конкретної проблематики;
- використання сучасних методів дослідження, вміння модифікувати наявні та розробляти нові методи виходячи із завдань конкретного дослідження;
- достовірність та обґрунтованість висновків;
- відповідність вимогам щодо оформлення роботи;
- змістовність доповіді студента про основні результати дослідження;
- правильність, чіткість, аргументованість відповідей на запитання членів ЕК;

- зауваження й рекомендації рецензента й керівника кваліфікаційної (бакалаврської) роботи, тощо.

Критерії оцінювання з урахуванням специфіки напряму підготовки за чотирьохбальною, 200-бальною шкалами та шкалою ECTS розробляються та затверджуються профільною кафедрою.

4.8 Орієнтовні критерії оцінювання

Оцінка **180-200 балів/«відмінно»/A** ставиться, якщо до кваліфікаційної (бакалаврської) роботи немає суттєвих зауважень; обґрунтовано актуальність теми; тему розкрито повністю; робота містить елементи наукової новизни, має теоретичне й практичне значення; доповідь на захисті є логічною, змістовною, проголошена з вільним оперуванням матеріалу; відгук і рецензія позитивні; відповіді на питання членів ЕК вичерпні й переконливі; робота повністю відповідає встановленим вимогам.

Оцінка **160-179 балів/«добре»/B** ставиться, якщо тема роботи практично розкрита, але наявні певні недоліки, які не мають істотного значення; у теоретичній частині поверхнево проаналізовано літературні джерела, елементи новизни та практичного значення представлені не зовсім чітко; висновки не є переконливими; є окремі зауваження в рецензії та відгуку керівника; доповідь студента на захисті побудована логічно, проголошена з вільним оперуванням матеріалу, відповіді на запитання членів ЕК переважно вичерпні й переконливі; робота оформлена в межах встановлених вимог. Робота відповідає всім вимогам, має практичне значення. Результати дослідження можуть бути впроваджені. Захист показав обізнаність студента в предметі дослідження.

Оцінка **150-159 балів/«добре»/C** ставиться, якщо тема роботи практично розкрита, але наявні певні недоліки, які не мають істотного значення; у теоретичній частині поверхнево проаналізовано літературні джерела, елементи новизни та практичного значення представлені не зовсім чітко; висновки не є переконливими; є окремі зауваження в рецензії та відгуку керівника; доповідь студента на захисті побудована логічно, проголошена з вільним оперуванням матеріалу, відповіді на запитання членів ЕК переважно вичерпні й переконливі; робота оформлена в межах встановлених вимог. Робота відповідає всім вимогам, але не має суттєвої новизни та практичного значення. Захист загалом засвідчив обізнаність студента в предметі дослідження.

Оцінка **130-149 балів/«задовільно»/D** ставиться, якщо тема роботи в основному розкрита, але мають місце певні недоліки змістового характеру; нечітко сформульовані мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження; відсутній або суттєво обмежений аналіз наукової полеміки; аналітична частина характеризується надмірною описовістю; висновки й пропозиції, що містяться в роботі не обґрунтовані; рецензія й відгук містять окремі зауваження, які не отримали пояснення; доповідь прочитана за текстом, або підготовлена невдало; не всі відповіді на запитання членів ЕК є коректними або вони не одержали належної аргументації; є зауваження щодо оформлення роботи. Робота загалом відповідає вимогам, але немає новизни й практичного значення. Робота має

деякі зауваження. захист засвідчив неповну обізнаність студента в предметі дослідження.

Оцінка **120-129 балів/«задовільно»/E** ставиться, якщо тема роботи в основному розкрита, але мають місце певні недоліки змістового характеру; нечітко сформульовані мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження; відсутній або суттєво обмежений аналіз наукової полеміки; аналітична частина характеризується надмірною описовістю; висновки й пропозиції, що містяться в роботі не обґрунтовані; рецензія й відгук містять окремі зауваження, які не отримали пояснення; доповідь прочитана за текстом, або підготовлена невдало; не всі відповіді на запитання членів ЕК є коректними або вони не одержали належної аргументації; є зауваження щодо оформлення роботи. Робота загалом відповідає вимогам, але немає новизни й практичного значення. Робота має суттєві зауваження. захист засвідчив суттєві недоліки та неповну обізнаність студента в предметі дослідження.

Оцінка **менш ніж 120 балів/«незадовільно»/F** ставиться, якщо порушено логіку у викладі матеріалу в роботі; розділи не узгоджені між собою; відсутній огляд сучасних літературних джерел; відсутній докладний аналіз досліджуваних проблем; відсутні особисті висновки й пропозиції автора; робота не відповідає проблемі, що вирішується; мають місце суттєві недоліки в оформленні роботи; виступ на захисті свідчить про слабку орієнтацію в досліджуваній проблемі. Робота не відповідає вимогам, має багато суттєвих зауважень. захист засвідчив відсутність необхідної підготовки студента, необізнаність студента в предметі дослідження. Необхідно доопрацювати роботу, але повторний захист можливий.

5 Прикінцеві положення

5.1 Всі зміни та доповнення до даного Положення вносяться шляхом видання наказу ректора університету про внесення відповідних змін та доповнень або розробку нової редакції Положення.

5.2 З дати затвердження в установленому порядку нової редакції «Положення про підготовку та захист кваліфікаційних (бакалаврських) робіт студентів, які здобувають ступінь вищої освіти «бакалавр» у Харківському національному медичному університеті», дане Положення втрачає чинність.

Додаток 1
до п.3.5 Положення,
затвердженого наказом
ХНМУ від 03.02.2020 № 18

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет(інститут) _____

Кафедра _____

Рівень вищої освіти _____

Галузь знань _____

(шифр і назва)

Спеціальність _____

(шифр і назва)

Освітня програма _____

(назва освітньої програми)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

назва кафедри

(підпис)

(ПІБ)

“ ____ ” _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ (БАКАЛАВРСЬКУ) РОБОТУ СТУДЕНТУ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____

керівник роботи _____

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

5. Перелік досліджень (з точним зазначенням обов'язкових досліджень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної (бакалаврської) роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка

Студент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Додаток 2
до п.4.2 Положення,
затвердженого наказом
ХНМУ від 03.02.2020 № 18

Зразок оформлення титульного аркуша кваліфікаційної (бакалаврської) роботи

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра _____
Назва кафедри

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота
за спеціальністю _____
шифр та назва спеціальності

на тему: _____
назва теми

Виконав: студент ___ курсу, групи _____

(факультет, спеціальності)

(прізвище та ініціали)

Керівник _____
(посада, науковий ступень, прізвище та ініціали)

Рецензент _____
(посада, науковий ступень, прізвище та ініціали)

Приклад оформлення змісту

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 НАЗВА РОЗДІЛУ	8
1.1. Назва параграфу	8
1.2. Назва параграфу	25
1.3. Висновки за розділом.....	33
РОЗДІЛ 2 НАЗВА РОЗДІЛУ	36
2.1. Назва параграфу	36
2.2. Назва параграфу	56
2.3. Висновки за розділом.....	72
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ	92

Додаток 4
до п.4.4 Положення,
затвердженого наказом
ХНМУ від 03.02.2020 № 18

Приклади бібліографічного опису

Опис книг одного автора
Корж М. На віку, як на довгій ниві : автобіогр. повість / Микола Корж. – Харків : Майдан, 2001. – 274 с.
Опис книг двох авторів
Черній А. М. Філософія : твої кроки до мудрості : конспект-практикум / А. М. Черній, З. І. Тімошенко. – Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2001. – 201 с.
Опис книг трьох авторів
Уривалкін О. М. Історія України : навч. посіб. / О. М. Уривалкін, І. М. Конончук, Ю. Г. Шевченко. – Київ : Знання, 2001. – 240 с.
Опис книг, які мають більше трьох авторів
Історія України : довідник / Г. Д. Темко, Л. С. Тупчієнко, Н. В. Бем [та ін.]. – Київ : Академія, 2001. – 479 с.
Опис книг, які перекладені з іноземних мов
Еко Умберто. Роль читача : дослідження з семіотики текстів / Умберто Еко ; пер. з англ. Мар'яна Гірняк. – Львів : Літопис, 2004. – 384 с.
Опис збірника статей
Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності : збірник наукових праць / за ред. В. В. Попова. – Київ : КДЛУ, 2001. – 239 с.
Опис словників
Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди ; [редкол.: В. І. Шинкарук та ін.]. – Київ: Абрис, 2002. – 742 с.
Опис багатотомного видання (скорочена форма)
Мащенко І. Г. Енциклопедія електронних мас-медіа : у 2 т. / І. Г. Мащенко. – Запоріжжя : Дике поле, 2006.
Опис окремого тома
Багалій Д. І. Вибрані праці : у 6 т. – Харків : ХГІ „НУА” ; Золоті сторінки, 1999. – Т. 1 : Автобіографія. Ювілейні матеріали. Бібліографія. – 1999. – 600 с. : іл.
Опис офіційного документа
Про освіту : Закон України від 23 берез. 1996 р. № 100/96–ВР // Відомості Верхов. Ради України. – 1996. – № 21. – С. 253–278.
Про вдосконалення мережі вищих навчальних закладів : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.09.1993 № 646 // Зібрання постанов Уряду України. – 1993. – № 14. – С. 63–64.
Цивільний кодекс України : за станом на 1 лип. 2004 р. / Верховна Рада України. – Київ : Парламент. вид-во, 2004. – 352 с.
Опис автореферату дисертації

Рибаченко Л. І. Підготовка іноземних студентів у навчальних закладах України (1946–2000 рр.) : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л. І. Рибаченко. – Луганськ, 2001. – 18 с.
Аналітичний опис статей з журналу
Журавльова О. І. Стародавні релігійні вірування українців / О. І. Журавльова // Наука. Релігія. – 2001. – № 2. – С. 168 – 174.
Опис статті з видання, що продовжується
Рацул О. А. Основні принципи навчання з метою системного розвитку інформаційної культури майбутніх соціальних педагогів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій / О. А. Рацул // Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. – Вип. 135. – С. 180–185.
Аналітичний опис статті із збірника
Нападовська Л. А. Ліси і вода – основа безпеки життєдіяльності людини: ефективне природокористування / Л. А. Нападовська, А. П. Пашков, В. Е. Деркач // Культура безпеки та здоров'я : науково-практичний альманах. – Київ, 2011. – С. 38–42.
Аналітичний опис статті з газети
Лащук Ю. Україна – Польща: культура взаємин / Ю. Лащук // Культура і життя. – 2002. – 1 трав.
Посилання на Інтернет-видання
Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14 , вільний. – (дата звернення: 09.01.2020). – Назва з екрана.

Додаток 5
до п.4.6 Положення,
затвердженого наказом
ХНМУ від 03.02.2020 № 18

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет (інститут)

ПОДАННЯ

ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ

Направляється студент _____
(прізвище та ініціали)

до захисту кваліфікаційної (бакалаврської) роботи
галузь знань _____
(шифр і назва галузі)

спеціальністю _____
(шифр і назва спеціальності)

на тему: _____
(назва теми)

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота і рецензія додаються.

Декан факультету(директор інституту) _____
(ПІБ ,підпис)

Довідка про успішність

_____ за період навчання на факультеті(в інституті)
(прізвище та ініціали студента)

з _____ до _____ повністю виконав
навчальний план за освітньою програмою спеціальності з таким розподілом
оцінок за:

чотирьохбальною шкалою: відмінно _____%, добре _____%, задовільно _____%;

шкалою ECTS: A _____%; B _____%; C _____%; D _____%; E _____%.

Секретар факультету(інституту) _____
(ПІБ, підпис)

Декан факультету(директор інституту) _____
(ПІБ ,підпис)

Додаток 6
до п.4.6 Положення,
затвердженого наказом
ХНМУ від 03.02.2020 № 18

Зразок орієнтовної схеми відгуку на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу

Відгук керівника

на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу _____
(прізвище та ініціали)

_____ (назва теми)

за спеціальністю _____
(шифр та назва)

- 1 Актуальність теми.
- 2 Відповідність змісту роботи обраній темі.
- 3 Рівень повноти розробки питань та окремих проблем.
- 4 Рівень теоретичної та професійної підготовки студента, його здатність до самостійної роботи.
- 5 Логічність, послідовність, аргументованість викладу матеріалу, уміння робити висновки.
- 6 Характеристика студента під час роботи над кваліфікаційною (бакалаврською) роботою (дисциплінованість, наполегливість, підготовленість, своєчасність виконання завдання тощо).
- 7 Важливість запропонованих студентом рекомендацій для їхнього впровадження в практику роботи навчальних закладів різного рівня.
- 8 Відповідність дослідження вимогам, що висуваються до кваліфікаційних (бакалаврських) робіт.
- 9 Дата й підпис керівника кваліфікаційної (бакалаврської) роботи із зазначенням посади, наукового ступеня та вченого звання.

**Висновок кафедри про
роботу****кваліфікаційну (бакалаврську)**

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота розглянута.

Студент (ка) _____
(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даної роботи в Екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____
(назва)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

“ _____ ” 20__ року

Додаток 7
до п.4.6 Положення,
затвердженого наказом
ХНМУ від 03.02.2020 № 18

Зразок Орієнтовної схеми рецензії на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу

Рецензія

на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу _____
(прізвище та ініціали)

_____ (назва теми)

за спеціальністю _____
(шифр та назва)

1. Актуальність теми.
2. Практична цінність питань, які розроблені в роботі.
3. Стисла характеристика кваліфікаційної (бакалаврської) роботи за розділами.
4. Позитивні моменти й недоліки кваліфікаційної (бакалаврської) роботи.
5. Новизна й оригінальність ідей, покладених в основу роботи.
6. Методика вивчення й обробка матеріалів дослідження.
7. Наявність у роботі певних рекомендацій та їх обґрунтування:
8. Якість оформлення кваліфікаційної (бакалаврської) роботи.
9. Недоліки роботи.
10. Оцінка кваліфікаційної (бакалаврської) роботи за чотирибальною шкалою.
11. Дата та підпис рецензента із зазначенням посади, наукового ступеня та вченого звання. (Підпис завіряється печаткою закладу освіти, установи або організації, у якій працює рецензент.)